

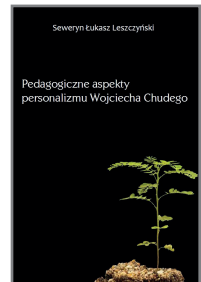
Bartłomiej Krasny
ORCID: 0000-0003-4140-0003
Akademia Ignatianum w Krakowie

Rozważania wokół personalistycznej filozofii wychowania

Reflections on the Personalistic Philosophy
of Education

Seweryn Łukasz Leszczyński, *Pedagogiczne aspekty
personalizmu Wojciecha Chudego*, Wydawnictwo Naukowe
Towarzystwa Pedagogiki Filozoficznej „Chowanna”,
Łódź 2021, ss. 281

„Filozoficzny namysł nad wychowaniem jest potrzebny w każdym czasie” (s. 247). Jest to zdanie, dzięki któremu Seweryn Leszczyński sam doskonale uzasadnił wartość swojej książki. Ów „filozoficzny namysł nad wychowaniem” leży w gestii filozofii wychowania, w zakres której wpisuje się praca Leszczyńskiego. Filozofia wychowania jest ważną częścią nauk o wychowaniu. Podejmuje się ona bowiem analizy pewnych pojęć, rozświetlając ich treść i pomagając zrozumieć ich znaczenie. Zajmuje się analizą różnorodnych idei pedagogicznych pod kątem ich słuszności czy w końcu proponuje cele i metody wychowawcze. Leszczyński postarał się zrealizować przynajmniej niektóre zadania stojące przed filozofią wychowania, co uczynił z perspektywy personalizmu. Ten nurt filozoficzny sięga swoimi korzeniami głęboko



SPI Vol. 24, 2021/5
ISSN 2450-5358
e-ISSN 2450-5366

Reviews

Recenzje

do początków myśli chrześcijańskiej, choć swoją właściwą formę zawdzięcza przede wszystkim dwudziestowiecznym uczonym. Personalizm stoi w jaskrawej sprzeczności z wszystkimi ideami degradującymi wartość każdego człowieka, zwłaszcza tymi, które stały się fundamentem dla totalitaryzmów minionego wieku. Jednakże nie tylko one mogą się przyczynić do degradacji wartości osoby. Współczesna rzeczywistość zdaje się nieustannie rzucać ludziom wyzwania poszukiwania w sobie samych, jak i w innych własnej wartości. W tych poszukiwaniach mają pomagać różne koncepcje, w tym również ta, którą w swojej pracy przedstawił Seweryn Leszczyński.

Książka Leszczyńskiego, jak sam jej tytuł wskazuje, traktuje o pedagogicznym wymiarze twórczości polskiego filozofa, Wojciecha Chudego (1947–2007), który niemal całkowicie poświęcił swoje życie zawodowe i akademickie pracy na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Zajmował się między innymi filozofią i antropologią, etyką, metafizyką czy refleksjami filozoficznymi nad niepełnosprawnością, która dotknęła go bezpośrednio (w wyniku choroby w wieku dziecięcym był zmuszony całe życia poruszać się na wózku inwalidzkim). Znany był także z zamiłowania do personalizmu, który wraz z pracą dydaktyczną ze studentami ukształtował jego poglądy pedagogiczne. Podejmując się pracy nad zagadnieniami pedagogiki i filozofii personalistycznej, Chudy obficie korzystał z myśli Karola Wojtyły i Mieczysława Alberta Krąpca, jak również sporo zaczerpnął z pism Tadeusza Stycznia.

Celem publikacji Leszczyńskiego jest „poznanie i wyodrębnienie oraz opis pedagogicznych aspektów personalizmu w ujęciu Wojciecha Chudego” (jako cel poznawczy) oraz „poznanie najważniejszych kategorii pojęciowych filozofii Wojciecha Chudego, ich zrozumienie i reinterpretacja dla potrzeb pedagogiki, a także wskazanie praktycznych implikacji, jakie wynikają z nich dla wychowania” (jako cele szczegółowe). Cele te Autor zrealizował wykorzystując metodę analizy tekstów źródłowych (s. 19–20).

Publikacja składa się z trzech części opatrzonych wstępem, zakończeniem i podsumowaniem. W pierwszym rozdziale Autor podjął się zadania przedstawienia podstaw personalizmu oraz wizji człowieka w ujęciu personalistycznym. Wprawdzie personalizm jako kierunek filozoficzny polega na afirmacji osobowego bytu ludzkiego i refleksji nad nim, ale różni myśliciele na różne sposoby definiowali

pojęcie bytu osobowego (tj. osoby), różnie postrzegali jej autonomiczność i indywidualność, stawiali także osobę w różnych kontekstach antropologicznych i kulturowych, co zmieniało warunki rozważań nad osobą i samym terminem „osoba”. Dlatego Leszczyński słusznie już na początku swojej książki rozprawia się po krótko z różnymi wersjami personalizmu, przedstawiając je jako tło dla personalizmu etyczno-chrześcijańskiego reprezentowanego przez Wojciecha Chudego, by przejść następnie do ukazania sposobu rozumienia osoby ludzkiej przez tego filozofa z perspektywy wymiaru metafizycznego, aksjologicznego oraz teologicznego.

Wychodząc od konkretnej wizji osoby, zostają na następnych stronach zaprezentowane jej konkretne atrybuty (działalność intelektualna i refleksja, wolność, godność oraz cielesność), które w myśli Chudego miałyby pod pewnymi względami wyróżniać byt ludzki spośród innych bytów. Szczególną wartość w każdej odmianie personalizmu posiada godność. Warto podkreślić, że Chudy wymienił trzy różne rodzaje godności: godność osobistą, będącą w relacji do zewnętrznych wobec człowieka aspektów rzeczywistości ludzkiej; godność osobowościową, która opiera się na stosunku osoby do samej siebie; oraz godność osobową, czyli niezbywalną i niezależną od człowieka metafizyczną wartość osoby (s. 68–69). Wymienione atrybuty osoby są jednocześnie dziedzinami, w których urzeczywistnia ona swoją potencjalność. W ten sposób w następnej części rozdziału osoba jest prezentowana jako dynamiczny byt ludzki, który podlega nieustannym zmianom w tym sensie, że realizuje swoje możliwości w sferze poznawczej, wolnościowej, godnościowej i cielesnej. Rozdział pierwszy, podobnie jak dwa pozostałe, wieńczyą cenne wnioski natury praktycznej.

Kolejny rozdział dotyczy wychowania osoby w aspekcie podmiotowym. Na jego początku Leszczyński znów podejmuje temat potencjalności i dynamizmu ludzkiego bytu, z tą różnicą, że tym razem czyni to bezpośrednio z perspektywy pedagogicznej. Ważną częścią owego dynamizmu i potencjalności jest dojście w pewnym momencie życia do etapu, w którym wychowanek staje przed wyzwaniem autonomicznego i samodzielnego pokierowania swoim procesem wychowania, czyli samowychowaniem, będącym kolejnym elementem rozważań pedagogicznych Chudego, który zaprezentował Autor. Na następnych stronach został przedstawiony cel wychowania

w myśli Wojciecha Chudego, którym jest „odkrycie godności osobowej i zdolność kierowania się nią w dalszym życiu” (s. 253) oraz metody i środki wychowawcze mające do niego doprowadzić. Ciekawą kwestią obecną w książce jest zaprezentowanie oryginalnego wkładu lubelskiego filozofa w personalistyczne ujęcie tematyki niepełnosprawności. Bez wątpienia ten wątek można uznać za jeden z ciekawszych w dorobku tego profesora, gdyż niepełnosprawność, którą był osobiście dotknięty, odcisnęła na nim piętno, lecz właśnie dzięki temu, że mógł jej nieustannie doświadczać w codziennym życiu, nadała ona jego przemyśleniom szczególny osobisty wymiar.

Trzeci i zarazem ostatni rozdział obejmuje rozważania odnoszące się do wychowania osoby w aspekcie przedmiotowo-relacyjnym. O ile poprzedni rozdział dotyczył tych aspektów pedagogiki personalistycznej Chudego, które w jego zamyśle mają źródło w samej osobie, to ostatnia część pracy obejmuje czynniki wobec osoby zewnętrzne. W pierwszej kolejności analizie zostają poddane dwie najważniejsze wartości obecne w pedagogicznej myśli Wojciecha Chudego, czyli prawda i dobro. Zostają one przedstawione w perspektywie wartości, w kierunku których wychowanie powinno podążać, ale także, co istotne, przez które ma ono się odbywać. Leszczyński ukazuje w tej części również metody dochodzenia do tych dwóch kluczowych wartości. Co warte podkreślenia, stwierdza, że wychowanie do tychże wartości, w szczególności do prawdy, stanowiło najważniejszy element pracy lubelskiego profesora (s. 250). W kontekście prawdy ciekawą propozycją filozoficzną Chudego, którą zaprezentował Autor monografii, jest przedstawienie wartości prawdy w przez pryzmat jej przeciwieństwa, to znaczy kłamstwa. Ponadto prawda została przez niego ujęta w odniesieniu do nauki, sztuki oraz polityki, z uwzględnieniem jej wymiaru wychowawczego. Ostatnie podrozdziały pracy omawiają zagadnienia dialogu oraz wychowania do transcendencji, w ramach którego została poruszona kwestia śmierci.

Czytając pracę Seweryna Leszczyńskiego, od samego początku dostrzega się jego ogromną inspirację i zainteresowanie koncepcjami Wojciecha Chudego, co przełożyło się na bardzo dobrą znajomość pism filozofa oraz szczegółowe wyjaśnienie jego poglądów pedagogicznych. W trakcie czytania pracy uwidacznia się także głębokie zrozumienie przedstawianych koncepcji Chudego. Świadczy o tym to, że wiele wątków tego filozofa zostało przez Leszczyńskiego

zreinterpretowanych przez pryzmat konkretnych pojęć, np. analizę zagadnienia prawdy można napotkać nie tylko w podrozdziale specjalnie jej zadedykowanym, ale chociażby w kontekście rozważań o dialogu, w ramach którego prawda powinna mieć szczególną wartość. Wątek godności w szczególnym stopniu posiada w książce bardzo wiele odniesień i reinterpretacji, co nie powinno dziwić, gdyż jest to pojęcie kluczowe dla każdej wersji personalizmu. Dlatego zawiedzie się czytelnik, który sięgnie po książkę z nadzieją, że z pomocą spisu treści w konkretnych częściach pracy odnajdzie pogłębione analizy danego pojęcia czy zjawiska. Należy przeczytać całość rozprawy, aby dobrze zrozumieć pojedyncze kwestie, gdyż są one rozproszone po całym tekście.

Na uwagę zasługuje jasne wyjaśnianie podstawowych pojęć, co bardzo ułatwia lekturę pracy. Innym walorem tej publikacji jest część poświęcona niepełnosprawności. Nie jest to temat często podejmowany w ramach filozofii wychowania, dlatego czytelnik może nim być szczególnie zaintrygowany. Temat ten będzie zatem stanowić wyjątkową wartość dla pedagogiki specjalnej, do której niezwykle rzadko znajdują się bezpośrednie odwołania w filozofii wychowania. Wartość dodaną pracy stanowią także podsumowania każdego z trzech rozdziałów ujęte w formie wskazówek natury praktycznej. Jest to cenne ze względu na współczesny trend do jak największego uprzątnienia kwestii, które z pozoru praktyczne się nie wydają. Wskazówki praktyczne podane przez Leszczyńskiego nie są jednak rozbudowane i niestety nie wnoszą wiele do kwestii merytorycznych pracy.

Ta uwaga dotyczy także zakończenia i podsumowania pracy. Zakończenie jest bowiem jedynie krótkim, choć dobrze wykonanym streszczeniem treści książki, dzięki któremu czytelnik w szybki sposób przypomni sobie dotychczasowe rozważania, natomiast podsumowanie, co jest zaskakujące, jest streszczeniem zakończenia. Oba elementy pozbawione są analizy krytycznej, co wynika z tego, że całość pracy jest jej niestety pozbawiona. Książka Leszczyńskiego bez aspektu krytycznej analizy i podjęcia polemiki z koncepcją Chudego jawi się zatem jako podręcznik akademicki referujący poglądy pedagogiczne lubelskiego filozofa. Niemniej jednak we wstępie pracy zostało wyraźnie zaznaczone, że jej celem jest „poznanie i wyodrębnienie oraz opis pedagogicznych aspektów personalizmu

w ujęciu Wojciecha Chudego” oraz „poznanie najważniejszych kategorii pojęciowych filozofii Wojciecha Chudego, ich zrozumienie i reinterpretacja dla potrzeb pedagogiki, a także wskazanie praktycznych implikacji, jakie wynikają z nich dla wychowania” (s. 19) [wyróżnienia – B.K.].

Książka Seweryna Leszczyńskiego na temat pedagogiki personalistycznej Wojciecha Chudego jest wartościową pozycją na rynku pedagogicznym i filozoficznym. Zawiera niepopularne dziś w kulturze powszechnej, choć niezwykle wartościowe refleksje nad bytem osobowym w perspektywie chrześcijańskiej. W końcu personalizm jest filozofią kojarzoną głównie z religią chrześcijańską, przede wszystkim z doktryną katolicką. Ponadto publikacja uzupełnia jedną z wielu luk poznawczych, rozwijając tym samym namysł i praktykę pedagogiczną. Warto sięgnąć po tę pozycję, żeby poznać ciekawe spojrzenie Wojciecha Chudego na sytuację pedagogiczną młodych ludzi i ich wychowawców, którzy z jego perspektywy stoją w obliczu konieczności odnalezienia i pielęgnacji niezbywalnej wartości własnego bytu osobowego w całościowym procesie wychowawczym.

ADRES DO KORESPONDENCJI

Mgr Bartłomiej Krasny
Akademia Ignatianum w Krakowie
Instytut Nauk o Wychowaniu
e-mail: bartlomiej.krasny@o2.pl